

Nr 231.

Av herr **Velander** m. fl., i *anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till skattestrafflag, m. m.*

I proposition nr 140 har Kungl. Maj:t framlagt förslag till skattestrafflag m. m. Enligt detta skall straffet för uppsåtlig falskdeklaration vara böter eller fängelse eller, där omständigheterna äro synnerligen försvårande, straffarbete i högst två år och för vårdslös deklaration böter eller fängelse i högst sex månader.

Vi finna för vår del att mycket talar för en kraftig skärpning av straffet för uppsåtlig falskdeklaration. På de skäl lagrådet i sitt över förslaget afgivna yttrande anfört synes det emellertid kunna ifrågasättas, huruvida icke straffarbete åtminstone tillsvidare borde utgå ur straffskalan. En riktig avvägning av skälen för och emot denna straffarts inrymmande i straffskalan är emellertid, såsom lagrådet framhållit, vanskligh, och då nu ifrågasvarande brottstyp onekligen står bedrägeribrottet nära, anse vi oss icke böra påkalla någon ändring av förslaget i denna del.

Däremot nödgas vi uttala starka betänkligheter mot förslaget att inrymma frihetsstraff i straffskalan för i 2 § angivna oaktsamhetsdelikt. De sakkunniga hava också uttalat tvekan på denna punkt, och i ett flertal yttranden över förslaget har yrkats, att bestämmelsen om frihetsstraff måtte utgå ur sistnämnda lagrum. Enligt lagrådets mening saknas ej visst fog för de erinringar, som framställts mot förslaget i denna del, men lagrådet anser det likväl ur allmänpreventiv synpunkt vara erforderligt med ett kortvarigt frihetsstraff. Vi hålla emellertid före, att medvetandet *dels* att deklarationen blir föremål för en effektiv kontroll, *dels ock* att efter konstaterandet av grov vårdslöshet åtal icke kan undgås, ur nyssnämnda synpunkt är till fyllest, även om åtalet icke kan föranleda svårare påföljd än böter.

Såsom skäl för införande av frihetsstraff även för oaktsamhetsdelikt har införts att den allmänna strafflagen i flera hänseenden stadgar böter eller frihetsstraff vid brott, som förövas av vårdslöshet, och att vid grovt vållande till annans död även straffarbetsstraff kan ifrågakomma. De åsyftade straffbestämmelserna i allmänna strafflagen avse emellertid brott, som uppenbarligen icke äro jämförbara med nu ifrågasvarande oaktsamhetsdelikt. Vida större betydelse synes i detta hänseende böra tillmätas den omständigheten, att enligt allmänna strafflagen bedrägeri icke alls bestraffas såsom oaktsamhetsbrott.

Förekomsten av frihetsstraff i den för oaktsamhetsbrott avsedda straffskalan måste också befaras förringa verkningarna ur allmänpreventiv synpunkt av stadgandet om frihetsstraff i 1 §. Det synes även antagligt, att ådömande av frihetsstraff, ehuru brottsligt uppsåt saknas, kommer att för det allmänna rättsmedvetandet framstå såsom en alltför sträng påföljd. Om den stadgade straffpåföljden på grund härav icke tillämpas, bringas aktningen för lagen i fara till skada för de allmänpreventiva synpunkterna. Det kan därför icke tagas för visst, att dessa synpunkter bliva bättre tillgodosedda, om frihetsstraff stadgas i 2 §, än om påföljden begränsas till böter.

Såsom skäl för införande av frihetsstraff för oaktsamhetsdelikt har jämväl anförts, att gränsen mellan grov vårdslöshet och uppsåt i praktiken ofta är mycket svår att fastställa. Detta är emellertid även fallet beträffande gränsen mellan straffbar vårdslöshet och sådan oaktsamhet, som icke föranleder ansvar. Föredragande departementschefen framhåller med stöd av den förebragta utredningen, att deklaraionsbrotten i stor utsträckning icke bliva föremål för rättsliga åtgärder. För avhjälpande av detta missförhållande föreslås särskilda bestämmelser i 143 § 2 mom. taxeringsförordningen, vilka sannolikt komma att föranleda en i och för sig befogad stegring av åtalsfrekvensen. Men man måste då också befara, att åtal icke sällan komma att anhängiggöras, ehuru allenast sådan oaktsamhet, som icke föranleder ansvar, befinnes hava förelegat. Dylika åtal skulle framstå såsom särskilt stötande för rättskänslan, om det av åklagaren åberopade lagrummet stadgade frihetsstraff.

Även om man skulle kunna förvänta, att obefogade åtal icke i större utsträckning komma till stånd, måste beaktas, att det i första hand blir beroende på taxeringsnämndsordförandena och taxeringstjänstemän med i hög grad varierande kompetens och omdöme, om ett förment oaktsamhetsbrott angives till åtal eller ej. För den stora massan skattskyldiga torde ofta ett hot om åtal från dessa personers sida anses liktydigt med redan anhängiggjort åtal eller t. o. m. fällande dom. Bland deklaranterna befinna sig en mängd föga skrivkunniga personer, sjuklingar och åldringar. Ett ogrundat hot om åtal, under framhållande av att fängelsestraff kan ifrågakomma, skulle mången gång, särskilt då fråga är om skattskyldiga inom de båda sistnämnda grupperna, medföra psykiskt lidande och allvarliga följder för den enskilde. Man måste tyvärr räkna med, att sådant hot av obetänksamhet eller oförstånd icke sällan kan förekomma.

Införande av frihetsstraff även för vårdslös deklaraion måste därför befaras i betydande utsträckning framkalla en — oftast ogrundad — fruktan och nervositet hos den stora massan lojala deklaranter. Det är i främsta rummet denna befarade verkan av förslaget samt det förhållandet att tillfredsställande garantier mot missbruk av åtalshot ej kunna anses föreligga, som bibragt oss uppfattningen, att urbot a bestraffning icke bör ifrå-

gakomma, då brottsligt uppsåt saknas. De väntade gagneliga verkningarna av lagstiftningen om skärpt bestraffning för uppsåtliga förbrytelser kunna eljest äventyras genom uppammande av animositet mot statsmakterna — i detta fall oftast representerade av taxeringsmyndigheterna — vilket icke skulle bidra till upprätthållande av under nuvarande förhållanden mer än eljest nödvändig samhällssolidaritet.

Enligt de i 7 § meddelade forumreglerna kan, om deklARATION avser rörelse eller annan verksamhet, åtal jämväl anhängiggöras vid rätten i den ort, där verksamheten drives. Denna bestämmelse synes kunna förorsaka oreda och föranleda att åtal anställes å mer än en ort i de fall, då den skattskyldige har att avlämna särskilda självdeklARATIONER till ledning vid taxering till kommunal inkomstskatt å ett flertal orter. Vi anse, att dessa regler böra kompletteras med en bestämmelse av innehåll, att då den skattskyldige avlämnat allmän självdeklARATION till ledning för taxeringen till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt och den oriktiga uppgiften influiter i den allmänna självdeklARATIONEN, åtal skall äga rum vid allmänna under-rätten i den ort, där sådan taxering ägt eller bort äga rum, samt att, då åtalet avser oriktiga uppgifter, avlämnade till ledning för taxering å mer än en ort, underrätten i den ort, där taxering på grundval av dessa uppgifter senast ägt eller bort äga rum, skall vara behörig domstol.

Enligt den föreslagna nya lydelsen av 141 § 2 mom. taxeringsförordningen skall den, som ej hörsammar anmaning att inkomma med självdeklARATION, straffas med dagsböter. I 38 § 3 mom. samma förordning föreskrives, att vid meddelande av anmaning skall iakttagas, att densamma skall innehålla föreläggande för den anmanade att, därest han avger självdeklARATION, annan uppgift eller upplysning skriftligen, avlämna densamma till den, som utfärdat anmaningen, inom viss efter omständigheterna lämpad tid, minst fem dagar efter delfåendet. Föreskriften, att den i anmaningen bestämda tidsfristen skall lämpas efter omständigheterna har enligt vad erfarenheten giver vid handen i stor utsträckning åsidosatts av taxeringsmyndigheterna. Avsikten torde hava varit att minimitiden endast borde komma ifråga vid infordrande av enklare uppgifter eller upplysningar. En tidsfrist av 5 å 8 dagar synes emellertid i stor utsträckning regelmässigt tillämpas även då fråga är om infordrande av tämligen omfattande självdeklARATIONER och utredningar. Ofta inträffar, att vidlyftiga utredningar infordras till avlämnande inom så kort tid att de skattskyldiga, vilka på grund av kända skäl i allt större omfattning nödgas anlita taxeringssakkunniga biträden, icke med bästa vilja kunna avlämna utredningen förrän efter tidsfristens utgång. Den skattskyldige riskerar i ett dylikt fall jämlikt 39 § nämnda förordning rätten att hos kammarrätten eller Kungl. Maj:t överklaga taxeringen — han anses icke hava »hör-sammat» anmaningen. Bestämmelsen att sådan påföljd icke skall äga rum, om den skattskyldige förmår att för underlåtenheten visa gillig ursäkt,

tillämpas så restriktivt att den innebär ett tämligen ofullständigt rättskydd. Särskilt med hänsyn därtill, att det taxerings-sakkunniga biträdet ofta är bosatt å annan ort än den, där den skattskyldige är bosatt eller har sitt huvudkontor, är en minimitid av fem dagar ofta för kort även då fråga är om infordrande av upplysningar, som förefalla att vara av enkel beskaffenhet.

En utsträckning av de tidsfrister, som för närvarande i allmänhet utsätts i anmaningarna, är oundgängligen nödvändig, om man vill tillgodose de skattskyldigas berättigade krav på rättsskydd och vill undvika onödig irritation i förhållandet mellan dessa och taxeringsmyndigheterna. Någon rättelse av det för närvarande av taxeringsmyndigheterna allmänt tillämpade förfarandet kan säkerligen icke vinnas med mindre än att en författningsändring kommer till stånd. Behovet därav accentueras ytterligare, om de föreslagna straffbestämmelserna i 141 § 2 mom. taxeringsförordningen lagfästas. Vi hava intet att erinra mot dessa bestämmelser i och för sig, ehuru behovet därav med hänsyn till de i 39 och 40 §§ samma förordning stadgade påföljderna av underlåtenhet att hörsamma anmaning knappast kan anses ådagalagt, men anse det vara i hög grad av behovet påkallat, att en ändring samtidigt vidtages i 38 § 3 mom. taxeringsförordningen av innehåll, att föreläggandet skall fullgöras inom viss efter omständigheterna lämpad tid, minst åtta dagar efter delfåendet, då fråga är om allenast enklare uppgifter eller upplysningar, men eljest minst fjorton dagar därefter.

Om i enlighet med beskattningsorganisationssakkunnigas förslag längre tid ställes till beskattningsnämndernas disposition och landskontorens arbetskraft förstärkes, komma de nu tillämpade korta anmaningstiderna att framstå såsom än mer omotiverade och obilliga.

I vissa remissyttranden över det föreliggande förslaget har, enligt vad av propositionen framgår, ifrågasatts inrättande av specialdomstolar för mål angående falskdeklaration samt förordnande av särskilda åklagare i dylika mål. Föredragande departementschefen förklarar dock, att han icke anser dessa frågor för närvarande böra upptagas till prövning.

Det har emellertid vid upprepade tillfällen omvittnats, att den invecklade och svårtolkade skattelagstiftningen bereder såväl de skattskyldiga som beskattningsmyndigheterna betydande svårigheter. I mycket stor utsträckning söker man i denna lagstiftning förgäves svar på vid taxeringen uppkommande frågor. I en del fall kunna meddelade prejudikat, uttalanden i förarbetena till de olika, ofta ändrade författningarna liksom uppsatser i facktidskrifter o. dyl. tjäna till ledning vid avgörandet av dessa frågor. För ett riktigt användande av detta vägledande material erfordras emellertid en erfarenhet, som svårigen kan vinnas utan en längre tids sysslande inom detta speciella rättsområde. I andra fall åter står dylikt material till ledning vid författningarnas tolkning icke till buds, och det torde ligga i

sakens natur, att den som förvärvat erfarenhet å beskattningsområdet har bättre förutsättningar att även i dessa fall träffa ett avgörande, som överensstämmer med gällande rätt och praxis, än den som saknar sådan erfarenhet.

De allmänna domstolarna besitta i regel icke den erfarenhet å beskattningsområdet, som utgör en nödvändig förutsättning för ett avgörande i enlighet med rättssäkerhetens krav av mera invecklade mål rörande ansvar för falskdeklaration. Detta påstående innebär icke i någon mån klander av dessa domstolar. För verksamheten därstädes erfordras kunskap inom en mängd rättsområden, och det torde i regel icke vara ledamöterna i de allmänna domstolarna möjligt att därjämte förvärva en speciell sakkunskap å det svårtillgängliga och för dessa domstolar jämförelsevis sällan aktuella beskattningsområdet. Om domstolarna tillfördes sådan sakkunskap vid behandling av mål rörande ansvar för oriktig deklaration, skulle detta utan tvivel gagna rättssäkerheten och bland annat medföra den fördelen, att parterna icke bleve nödsakade att förete mer eller mindre vidlyftiga utredningar rörande gällande rättstillämpning å beskattningsområdet, något som för närvarande understundom är fallet.

Att förse rikets samtliga underrätter med sådan sakkunskap lär emellertid knappast vara möjligt. Behovet av på ifrågavarande område sakkunniga underrätter skulle dock måhända kunna tillgodoses genom att man med anlitan i möjligaste mån av den befintliga domstolsorganisationen uppdrog åt en särskild underrätt inom varje län att handlägga mål rörande tillämpning av skattestrafflagen, eventuellt med undantag av mål rörande ansvar för lämnande av oriktig uppgift till bouppteckning.

Vad överdomstolarna beträffar synes frågan utan svårighet kunna lösas enligt samma grunder som kommit till uttryck i 11 kap. 16 § vattenlagen. Svea hovrätt bör i enlighet härmed fungera som överdomstol i mål av ifrågavarande beskaffenhet, därvid domstolen förutom ledamöter i hovrätten bör bestå av en ledamot i kammarrätten.

Det synes oss jämväl vara ett rimligt önskemål, att den som skall fungera som åklagare i dylika mål besitter en ingående kännedom om skattelagstiftningen.

Dessa av oss ifrågasatta reformer av domstols- och åklagareorganisationen lära emellertid endast kunna genomföras efter en ingående utredning.

På grund av vad sålunda anförts hemställes,

dels att riksdagen i samband med behandlingen av proposition nr 140 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning i syfte att tillgodose behovet av specialkompetens å beskattningsområdet hos domstolar och åklagare, som hava att handlägga mål, däri talan föres om ansvar jämlikt skatte-

strafflagen, samt om framläggande för riksdagen snarast möjligt av de förslag, vartill utredningen kan föranleda,

dels ock att riksdagen vid behandlingen av samma proposition måtte vidtaga sådana ändringar i och tillägg till de framlagda förslagen att övriga av oss här ovan framförda synpunkter vinna beaktande,

samt att vederbörande utskott måtte verkställa härav föranledda ändringar i förslaget till skattestrafflag och i förslaget till förordning om ändring i vissa delar av taxeringsförordningen.

Stockholm den 24 mars 1943.

Gustaf Velandér.

Harald Nordenson.

Eilif Sylwan.

Ernst Äqvist.

Nils Gabrielsson.

Karl Wistrand.
